ROMANIA AND AUSTRO-HUNGARY: DIPLOMATIC RELATIONS IN THE NEW STAGE OF THE "ORIENTAL ISSUE"

Diana-Maria Dăian
PhD Student, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: The following research aims to emphasize the nature of the relations between the Austro-Hungarian monarchy and Romania during 1875-1880, when the monarchy assumed predominantly the role of intermediary between the other powers and our country. This fact was due to the exigences expressed by the govern of Bucharest, but also to its own initiative, generated by economic, commercial and political interests. The diplomatic actions initiated by the Romanian govern and resulting in the commercial convention represented only the first phase in gaining the support of the dualist monarchy for the independence of the Romanian state. The second phase was represented by the Conference of Berlin, which by its decisions, generated a new order in the system of the international relations. In the context of obtaining the independence, Romania would try to come even closer to the Austro-Hungarian monarchy, guided by the purpose of achieving the recognition of its independence by the other powers as a result of the Austrian intervention. One must admit the fact that the Romanian state managed to achieve its fundamental goal-the proclamation and the recognition of the state independence with the Austro-Hungarian support-but we do not have to ignore one important aspect: along with its measures, the monarchy did not neglect its own purposes, we mean according its support so as to gain more advantages.

Keywords: Romania, Austro-Hungarian monarchy, international relations, "The Oriental crisis", commercial convention

Una dintre cele mai importante perioade din punct de vedere diplomatic, având consecinţe fundamentale şi asupra politicii externe a României, este cea reprezentată de ultimele decenii ale secolului al XIX-lea. „Ea a însumat un număr considerabil de probleme internaţionale, dintre care s-a detaşat între anii 1875-1878 noua etapă a problemei orientale"[1]. Zona de sud-est a Europei, care a constituit încă din cele mai vechi timpuri punctul de confluenţă al principalelor căi de comunicaţie dintre Asia şi Europa, dar şi al curentelor de populaţie dintre aceste două continente, a reţinut dintotdeauna atenţia statelor europene, cu predilecţie în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. „Prin poziţia noastră geografică, ne găseam şi noi în sfera de interese a Marilor Puteri, care, în genere, erau dominate de tendinţe imperialiste şi nu de idei largi şi generoase"[2].

În această ordine de idei, noua etapă a crizei orientale (1875-1878) nu s-a declanşat în mod spontan, fără a avea precedente politice şi diplomatice bine definite; unul dintre acestea este modificarea făcută în anii 1870-1871 a unora dintre prevederile tratatului de pace de la Paris (1856). „Mişcarea de eliberare naţională a popoarelor asuprite de turci a luat amploare, făcând dominaţia otomană tot mai precară; pe fondul general al succeselor realizate până acum, crearea principatelor Serbiei şi Muntenegrului, a regatului Greciei şi a principatului României, mişcările

[1] Ion Agrigoroaiei, *România în relaţiile internaţionale. 1699-1939*, Editura Junimea, Iaşi, 1980, p. 255.
[2] Emil Diaconescu, *România la Congresul de la Berlin*, Institutul de Arte Grafice „Brawo", Iaşi, 1939, p. 3.

BDD-A23176 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:37 UTC)

din Balcani mai ales, au făcut ca dificultăţile să fie şi mai mari”[3]. Totodată, în calcul intrau dificultăţi şi de altă factură. Subordonarea pieţei otomane faţă de capitalul englez şi francez a determinat dependenţa Turciei faţă de puterile apusene; altfel spus, problema orientală era mult mai monitorizată de marile puteri apusene, întrucât interesele lor economice şi comerciale vizau obţinerea unor avantaje în Imperiul Otoman.

Această etapă a problemei orientale debutează în vara anului 1875, unde „la început în Herţegovina şi apoi în Bosnia, izbucneşte o răscoală a populaţiei creştine împotriva opresiunii feudale absolutiste a turcilor”[4]. Scopul principal al răscoalei era abolirea relaţiilor feudale, cu toate asupririle presupuse de acestea, precum şi proclamarea egalităţii naţionale şi religioase. „Izbucnită pe fondul crizei interne acute a Imperiului Otoman, răscoala a fost un adevărat semnal de alarmă pentru întreaga Peninsulă Balcanică; încă de la început răsculaţii au beneficiat de sprijinul detaşamentelor de voluntari venite din Serbia, Muntenegru şi alte părţi”[5]. Istoricul român Nicolae Iorga era de părere că întreaga mişcare ar fi fost provocată de către Austro-Ungaria, întrucât urmărea, în urma înfrângerilor suferite în anii 1859 şi 1866, „să se substituie influenţei ruse asupra slavilor din Imperiul Otoman, rezervând pentru Imperiul Habsburgic Peninsula Balcanică”[6]. În timp ce Marile Puteri încercau să soluţioneze criza urmărindu-şi fiecare propriile interese, Peninsula Balcanică era teatrul unor noi evenimente. Astfel, în luna aprilie a anului 1876 a avut loc o puternică răscoală a poporului bulgar. „La 6 mai, pe străzile oraşului Salonic au fost omorâţi consulul Franţei şi al Germaniei, tot în luna mai are loc înlăturarea marelui vizir Mahmud-Nedim-paşa, partizanul influenţei ruse în Imperiul Otoman, iar la sfârşitul lunii sultanul Abdul Aziz este înlăturat de pe tron”[7]. Evenimentele continuă însă să ia amploare după ce în luna iunie a anului 1876, Serbia şi Muntenegru declară război Porţii.

Datorită poziţiei sale faţă de sud-estul Europei, poziţie dominantă şi strategică, România a atras un mare interes din partea marilor puteri atunci când se aducea în discuţie problema orientală. „Redeschiderea problemei orientale prin răscoalele din Bosnia şi Herţegovina în anul 1875 şi ascuţirea luptei de eliberare a popoarelor din Balcani şi a contradicţiilor dintre Marile Puteri generate de interesele lor deosebite în această regiune a Europei”[8] au plasat ţara noastră într-o conjunctură care a obligat-o să-şi precizeze atitudinea faţă de evenimentele din Balcani şi să decidă asupra politicii externe pe care urma să o adopte. Într-o situaţie internaţională atât de complicată, a fost foarte greu pentru un stat mic să aleagă într-un timp scurt cea mai bună soluţie. Guvernul român a declarat, încă de la începutul crizei, starea de neutralitate; condiţia invocată era respectarea integrităţii teritoriului ţării. Totodată, s-a încercat, pe căi diplomatice, să se obţină o asigurare precisă privind izbucnirea unui nou conflict; teama de a nu vedea ţara transformată în teatru de război a mobilizat diplomaţia română în eforturile ei pentru a convinge puterile garante că aceasta n-ar fi nici în avantajul lor.[9] De asemenea, România a mai luat în considerare un aspect important: întrucât lupta ei se integra luptei generale antiotomane, ea nu putea provoca o ruptură, drept pentru care cea mai bună soluţie era menţinerea neutralităţii. În argumentarea acestei poziţii, ministrul de externe Ion Bălăceanu afirma că „interesul ţării o obliga să rămână doar < un

[3] Ion Agrigoroaiei, *op. cit.*, p. 255.
[4] Nicolae Ciachir, *Istoria relaţiilor internaţionale de la pacea westfalică (1648) până în contemporaneitate (1947),* Editura Oscar Print, Bucureşti, 1998, p. 173.
[5] Ion Agrigoroaiei, *op. cit.*, p. 256.
[6] Nicolae Ciachir, *Marile Puteri şi România (1856-1947)*, Editura Albatros, Bucureşti, 1996, p. 72.
[7] Idem, *Istoria relaţiilor internaţionale…,* p. 174.
[8] Idem, *Războiul pentru independenţa României în contextul european (1875-1878)*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977, p. 144.
[9] Ion Agrigoroaiei, *op. cit.*, p. 264.

BDD-A23176 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:37 UTC)

observator> al evenimentelor de la sud de Dunăre, în ciuda simpatiei pentru coreligionarii creştini”[10]. Răscoala bulgară izbucnită în luna aprilie a anului 1876 a pus sub semnul întrebării politica de neutralitate a României, dat fiind faptul că relaţiile de colaborare cu revoluţionarii bulgari rămăseseră încă puternice; „în ciuda valului de repulsie publică faţă de oprimarea barbară a bulgarilor de către turci, guvernul român nu a renunţat la politica sa oficială de neutralitate, dar a permis în mod tacit revoluţionarilor bulgari să folosească teritoriul român ca bază pentru incursiunile lor armate peste Dunăre”[11].

De cealaltă parte, problema orientală a impulsionat România spre realizarea obiectivelor sale principale: obţinerea suveranităţii depline, proclamarea independenţei de stat, prin înlăturarea pe calea armelor a dominaţiei otomane. Indiferent care ar fi fost dificultăţile întâmpinate din partea vecinilor ori din partea altor puteri mai îndepărtate, pentru politicienii români era evident că nu se putea declanşa lupta pentru obţinerea independenţei, fără a nu lua în considerare soarta fraţilor de peste Carpaţi şi, mai cu seamă, tactul şi diplomaţia ce trebuiau dovedite pentru asigurarea Austro- Ungariei că nu este cazul să-şi facă probleme din cauza unei României independente[12]. Asemenea tendinţe încep să se contureze din anul 1873, mai exact, după numirea în funcţia de ministru de externe a lui Vasile Boerescu şi ca agent diplomatic la Viena a lui Gheorghe Costaforu. Una dintre sarcinile principale care i-au fost încredinţate lui Gheorghe Costaforu a fost organizarea participării României la expoziţia universală ce avea să se deschidă în capitala Austriei la 1 mai 1873. Invitaţia adresată României de a participa la această expoziţie a fost interpretată de guvernul român ca un gest amical al guvernului de la Viena, „fiindcă ea nu s-a făcut prin intermediul Ministerului de Externe otoman, ci direct prin agentul austriac de la Bucureşti, baronul Schlechte”[13]. „După închiderea expoziţiei, la 10 noiembrie 1873, guvernul austriac, dorind a da relaţiilor comerciale cu România <o dezvoltare imensă>, a intervenit la Bucureşti pentru a-i fi cedate în scopuri de studiu şi reclamă o parte din colecţiile prezentate la expoziţie”[14].

Expoziţia de la Viena a fost folosită de către guvernul român cu dublu scop: pe de o parte, pentru a demonstra potenţialul şi calitatea produselor româneşti, iar pe de altă parte, pentru a sonda cercurile conducătoare ale Austro-Ungariei asupra atitudinii adoptate în privinţa proclamării independenţei României. „Costaforu tatonase terenul chiar de la primul contact cu contele Andrassy, dar îşi dăduse repede seama de puţina simpatie a cancelarului austro-ungar pentru un asemenea proiect; constatarea făcută l-a determinat să adopte în această privinţă o atitudine de prudenţă, punându-şi speranţele în eficacitatea unei acţiuni de persuasiune, urmată cu multă meticulozitate şi răbdare”[15]. Spre deosebire de Costaforu, domnitorul şi cei doi miniştri care l-au însoţit la Viena se arătară mult mai îndrăzneţi. „Boerescu şi Mavrogheni, hotărâţi să obţină cu orice preţ concursul Austro-Ungariei, propuseră atunci lui Andrassy încheierea unei convenţii comerciale prin care produsele agricole de export ale României să fie oferite acesteia, asigurându-se totodată un larg debuşeu pentru produsele industriale austro-ungare; în faţa acestei ispititoare oferte, cancelarul deveni mai concesiv, asigurând pe cei doi miniştri că, indiferent de raporturile României cu Poarta, el va susţine şi semna convenţia propusă de ei”[16]. Sarcina de a purta tratativele diplomatice în vederea încheierii convenţiei comerciale a fost încredinţată lui

[10] Keith Hitchins, *România*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1998, p. 55.
[11] *Ibidem*, p. 56.
[12] Corneliu-Mihail Lungu, *Relaţiile româno-austro-ungare*, Editura Silex, Bucureşti, 2002, p. 53.
[13] *Reprezentanţele diplomatice ale României*, vol. I, Editura Politică, Bucureşti, 1967, p. 174.
[14] *Ibidem*, p. 175.
[15] *Ibidem.*
[16] *Ibidem.*

BDD-A23176 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:37 UTC)

Costaforu, dar aceste tratative au fost îngreunate din cauza circularei Turciei adresate în 1873 marilor puteri, prin care României se interzicea semnarea unor astfel de convenţii; argumentul principal înaintat de Poartă consta în faptul că recunoaşterea independenţei economice a statului român nu făcea decât să accelereze proclamarea independenţei sale politice. Cu toate acestea, asigurarea dată de către cancelarul Andrassy a încurajat guvernul român în politica sa de rezistenţă în faţa Porţii Otomane. „La 22 iunie/ 4 iulie 1874, Boerescu trimitea astfel lui Costaforu textul proiectului de convenţie şi îi cerea să intervină pentru începerea cât mai grabnică a tratativelor; graba lui Boerescu se explica prin dorinţa acestuia de a încheia convenţia cu Austro-Ungaria până la data de 29 aprilie 1875, când expirau tratatele comerciale ale Turciei cu Franţa şi Anglia, tratate care se refereau şi la România, guvernul român voind astfel să pună Poarta în faţa unui fapt împlinit, spre a se putea eschiva pe această cale de la obligaţiile anterioare”[17]. Deşi era hotărât să semneze convenţia propusă de statul român, Andrassy voia totuşi ca înainte de a începe tratativele oficiale cu guvernul de la Bucureşti, să obţină acordul Turciei în privinţa dreptului României de a încheia astfel de convenţii, drept pe care cancelarul austro-ungar îl voia confirmat şi de la celelalte puteri. „La 23 iunie/5 iulie 1874, agentul României la Constantinopol, generalul Ioan Ghica, raporta guvernului român că ambasadorul Austro-Ungariei pe lângă Poartă, contele Zichy, îi comunicase în ajun că, potrivit instrucţiunilor primite de la Viena, informase guvernul otoman de intenţiile guvernului său, motivându-le prin prevederile tratatului de la Paris din 1858; punctul de vedere al guvernului austro-ungar a fost acceptat şi de către cabinetele de la Berlin şi Petersburg, aşa încât la 5 octombrie 1874 cele trei puteri comunicau Turciei că ele se cred în drept a încheia cu principatele vasale Porţii convenţiuni directe şi speciale de vamă, de tranzit şi de comerţ”[18]. O puternică opoziţie relativă la intenţiile Austro-Ungariei s-a manifestat din partea Angliei, întrucât semnarea unei astfel de convenţii cu guvernul de la Bucureşti însemna, în fond, recunoaşterea emancipării României, emancipare ce devenea primejdioasă pentru menţinerea integrităţii Imperiului Otoman. Aceeaşi atitudine a adoptat-o şi ambasadorul Turciei la Viena, care a întreprins un demers stăruitor pe lângă cancelar pentru a-l determina să renunţe la susţinerea dreptului României de a semna convenţia proiectată. „Ambilor ambasadori, raporta la Bucureşti Costaforu, Andrassy le-a răspuns că, având şi asentimentul Rusiei şi Germaniei, el va rămâne nestrămutat în hotărârea sa şi că este convins de dreptul ce-l are România de a încheia tratate comerciale”[19].

Poziţia fermă adoptată de Andrassy cu privire la convenţia comercială cu România nu-l împiedica însă, având în vedere vechiul obiectiv austriac de impunere a dominaţiei asupra Dunării, să negocieze şi să semneze în acelaşi timp, ignorând guvernul român, o convenţie cu Turcia privitoare la lucrările de la gurile Dunării; convenţia austro-turcă a provocat o puternică reacţie de indignare la Bucureşti, Vasile Boerescu cerând lui Costaforu să arate guvernului austriac că „noi nu vom recunoaşte pe nimeni în drept a trata pentru noi şi în numele nostru şi nu va fi obligatoriu pentru noi nici un act privitor la suveranitatea noastră teritorială care s-ar face fără consimţământul nostru”[20]. Protestul român nu a permis punerea în aplicare a convenţiei încheiate.

Textul convenţiei comerciale cu România, având la bază proiectul alcătuit de Vasile Boerescu şi retuşat pe baza observaţiilor personale ale contelui Andrassy, a fost discutat în zilele de 18 februarie/2 martie-21 februarie/5 martie 1875 de către o comisie ai cărei membri erau

[17] *Ibidem*, p. 176.
[18] *Reprezentanţele diplomatice ale României*…, pp. 176-177.
[19] *Ibidem*, p. 177.
[20] *Ibidem*, p. 178.

BDD-A23176 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:37 UTC)

agentul român, trei delegaţi ai guvernului austriac reprezentând ministerele de Externe, Finanţe şi Comerţ, şi un delegat al Ministerului de Comerţ de la Budapesta; la cererea acestuia din urmă, pentru a nu fi lezate interesele producătorilor maghiari, în convenţie a fost inserat un paragraf prin care se prevedea că cerealele româneşti nu vor avea pe teritoriul Ungariei decât dreptul de tranzit, desfacerea lor urmând a se face doar pe teritoriul Austro-Ungariei.[21] În cele din urmă, Gheorghe Costaforu a fost autorizat să definitiveze şi să semneze convenţia comercială. „Înainte de semnare, la 28 mai, guvernul austriac se hotărî însă, ceea ce până atunci refuzase în mod constant, să recunoască agenţiei române caracterul de agenţie diplomatică oficială, asimilând-o astfel, din punctul de vedere al protocolului, cu reprezentanţele diplomatice ale tuturor celorlalte state recunoscute de Austro-Ungaria”[22].

La data de 4 iulie 1875 s-a procedat la semnarea convenţiei. Din partea Austro-Ungariei, ea a fost semnată de însuşi contele Gyula Andrassy; aplicându-se principiul naţiunii celei mai favorizate, monarhia bicefală obţinea, prin convenţia pe timp de zece ani, largi posibilităţi de plasare a produselor sale industriale, dar în acelaşi timp, absorbea şi exportul de animale şi cereale al României. Cele două tabele anexate convenţiei stabileau mărfurile avute în vedere de ambele părţi-maşini, produse chimice, articole industriale de consum, cărbuni, petrol etc.-, precum şi taxele vamale stabilite, care reprezentau 7,5% *ad valorem*; pentru mărfurile neincluse în tabele era percepută o taxă de 7%; tranzitul mărfurilor din ambele ţări era scutit de taxe vamale, scutire de care beneficiau şi cerealele, respectiv vitele din România exportate în Austro-Ungaria; de asemenea, convenţia stipula pentru companiile de navigaţie româno-austro-ungare dreptul de a achiziţiona în porturi terenuri pentru întreţinerea birourilor, a atelierelor, a magaziilor şi a antrepozitelor necesare.[23] Prevederile statuau, aşadar, „libertatea de comerţ şi navigaţie pentru supuşii celor două ţări pe teritoriile statelor contractante, fără a fi impuşi la impozite şi taxe mai ridicate decât acelea percepute de la naţionali; părţile contractante nu vor introduce prohibiţii în comerţul reciproc al supuşilor, exceptându-se de la aceasta tutunul, sarea, armele, praful de puşcă şi muniţiile de război; mărfurile de orice natură provenind din unul sau din cele două teritorii sau cu destinaţie spre una din părţile contractante erau reciproc scutite de orice drept de tranzit; cele două state se angajau să concentreze în aceeaşi localitate birourile de vamă stabilite pe frontieră, cu scopul ca operaţiunile vamale prilejuite de trecerea mărfurilor dintr-un teritoriu în altul să se poată efectua simultan; până în momentul redactării regulamentului de navigaţie sau de poliţie fluvială pe Dunăre, legile promulgate de fiecare din cele două state urmau să fie combinate pe baza unei înţelegeri şi în interesul dezvoltării navigaţiei pe Dunăre”[24].

Convenţia comercială româno-austro-ungară a avut o importanţă politică de necontestat; aceasta a deschis calea încheierii unei convenţii similare cu Rusia în 1876 şi a unor acorduri cu Franţa, Italia, Anglia, Olanda şi Elveţia, iar în anul 1877 cu Belgia. Totodată, în anul 1877 era încheiată o convenţie identică şi cu Germania; drumul spre proclamarea independenţei de stat a României era astfel larg deschis. Cu toate acestea, analizele economice au relevat faptul că această convenţie a avut urmări dezastruoase pentru ţara noastră; convenţia încălca flagrant politica de ocrotire a industriei româneşti iniţiată de grupările politice burgheze care în 1874 reuşiseră să impună guvernului votarea unei legi pentru protecţia unor produse naţionale, „impunând pentru mărfurile similare importate o taxă vamală care se ridica până la 25% din

[21] *Ibidem.*
[22] *Ibidem*, pp. 178-179.
[23] *Ibidem,* p. 179.
[24] Ion Ionaşcu, *Relaţiile internaţionale ale României în documente (1386-1900),* Editura Politică, Bucureşti, 1971, p. 377.

BDD-A23176 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:37 UTC)

valoarea lor”[25]. Taxele vamale stabilite prin convenţie dădeau o lovitură grea industriei româneşti, împiedicând dezvoltarea şi consolidarea acesteia. S-a ajuns, în cele din urmă, la inundarea pieţei României cu fabricate din Austro-Ungaria, care concurau, în condiţii inegale, produsele industriei prelucrătoare şi mai ales pe cele ale atelierelor meşteşugăreşti din România. Drept urmare, la adresa convenţiei au fost aduse critici vehemente, născându-se una dintre cele mai mari dispute ale lumii politice şi economice a timpului, între adepţii liberului schimb în comerţul exterior şi cei ai protecţionismului. Adepţii liberului schimb în comerţul exterior aduceau în sprijinul poziţiei lor argumente politice, între care recunoaşterea de către Austro-Ungaria a autonomiei României, dar şi argumente economice, stipulate în Convenţie, între care uşurarea, prin scutirea de taxe vamale, a exporturilor de cereale, animale şi produse animaliere din România în Austro-Ungaria şi a importurilor în România din Austro-Ungaria a produselor industriale, prin scutirea de taxe vamale, ca, de exemplu, la maşini, cărbuni, petrol, produse chimice, sau taxe vamale reduse la produse industriale de larg consum, scutirea de orice taxă vamală a tranzitului mărfurilor româneşti prin Austro-Ungaria şi a celor austro-ungare prin România, posibilitatea pentru companiile de navigaţie române şi austro-ungare de a obţine în porturi terenurile necesare pentru amplasarea de birouri, ateliere, magazii, cu respectarea legilor în vigoare ale fiecărei ţări; toate acestea, argumentau susţinătorii Convenţiei, favorizează dezvoltarea comerţului exterior şi, prin aceasta, şi dezvoltarea economiei moderne în România.[26] Cei care criticau Convenţia au intuit de la început efectele negative pe care aplicarea ei le va avea pentru economia României, îndeosebi pentru dezvoltarea industrială şi chiar exportul ei pe piaţa austro-ungară.[27] Votarea convenţiei s-a făcut, totuşi, cu o mare majoritate, întrucât Camera a văzut în acest act un pas esenţial în recunoaşterea independenţei totale a României, convenţia fiind promulgată în anul 1876. După cucerirea independenţei de stat, nemulţumirile faţă de Convenţia din 1875 cu Austro-Ungaria, au început să se manifeste tot mai pregnant; nu numai reprezentanţii industriei din ţară protestau, dar şi intelectuali români de seamă, precum B. P. Hasdeu, P. S. Aurelian, A. D. Xenopol etc. Ca urmare, în 1886 Convenţia a fost denunţată.[28]

Dacă cel mai important rezultat al activităţii diplomatice româneşti desfăşurate pe parcursul anului 1875 a fost reprezentat de încheierea convenţiei comerciale cu Austro-Ungaria ale cărei prevederi şi urmări au fost analizate în paragrafele anterioare, în cursul anului 1876, se poate afirma că activitatea diplomatică a ţării noastre nu a adus rezultatele scontate, în ciuda tuturor demersurilor întreprinse. Cu toate acestea, toate discuţiile diplomatice din anul 1876 demonstrează existenţa unei situaţii internaţionale deosebite pentru România. „Cert este faptul că, în pofida declaraţiilor mai mult sau mai puţin diplomatice, guvernul austro-ungar urmărea cu toată atenţia situaţia politică din România, precum şi acţiunile întreprinse de ea pe fondul evenimentelor desfăşurate, îndeosebi, în Peninsula Balcanică; dată fiind importanţa covârşitoare a rolului pe care Austro-Ungaria îl atribuia României în planurile sale, guvernul dualist a privit de la bun început, cu maximă concentrare, atât poziţia de neutralitate, cât mai cu seamă, măsurile de ordin militar, fie că erau destinate propriei pregătiri, fie că se refereau la ajutorul acordat transportului de arme, cu destinaţia Serbia”[29]. Referitor la poziţia oficială a monarhiei bicefale faţă de neutralitate, faţă de independenţă şi faţă de celelalte probleme româneşti, mult mai semnificativ este răspunsul pe care îl dă contele Gyula Andrassy, la data de 5 decembrie 1876, la

[25] *Reprezentanţele diplomatice ale României…,* p. 180.
[26] Maria Mureşan, Dumitru Mureşan, *Istoria economiei*, Editura Economică, Bucureşti, 1998, p. 110.
[27] *Ibidem.*
[28] N.N. Constantinescu, *Istoria economică a României*, vol. I, ediţia a II-a, Editura Economică, Bucureşti, 1998, p. 327.
[29] Corneliu-Mihail Lungu, *op. cit.*, pp. 57-58.

BDD-A23176 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:37 UTC)

o scrisoare ce-i fusese adresată de către Ministerul de Externe Român; „de la bun început, el declara că, Austro-Ungariei nu-i revenea sarcina de a <desemna României o linie de purtare>, singura lor angajare rezumând-o la călăuzirea atitudinii ce ar trebui să o adopte”[30].

Până la sfârşitul anului 1876, se conturează şi taberele angajate în rezolvarea problemei orientale, impunându-se tot mai pregnant soluţia războiului. Din acest punct de vedere, anul 1877 a început sub semnul pregătirii diplomatice a războiului; interesată în acest fel de soluţionare a problemei orientale, Rusia a obţinut semnarea a două acorduri. Primul, cel de la 3/15 ianuarie 1877, a fost un acord bilateral între ea şi Austro-Ungaria şi prevedea modalităţi concrete de aplicare a înţelegerii de la Reichstadt (1876). Esenţial, în acest acord, era faptul că Rusia se asigura de neutralitatea Austriei în schimbul anexării de către aceasta a Bosniei şi Herţegovinei. Guvernul vienez accepta, de asemenea, toate modificările cerute de Petersburg, în mod special luarea Basarabiei de la România. Acordul a fost considerat mulţumitor şi pentru faptul că Rusia obţinea dreptul de a cuprinde în raza acţiunii sale militare România şi Bulgaria.[31] Cu toate precauţiile luate, războiul nu a izbucnit la începutul anului 1877, întrucât Rusia nu a avut curajul să-l înceapă; aceasta a continuat pregătirile diplomatice, nefiind sigură de atitudinea adoptată de către Germania, respectiv Austro-Ungaria. Mai mult, Rusia se temea şi de o confruntare cu Anglia, în condiţiile în care Anglia ar fi trimis trupe pentru a sprijini Poarta. Soluţia la care recurge Rusia este prudenţa maximă; din acest motiv, diplomaţia rusă a recurs la strategii inteligente: a încercat să creeze un cadru internaţional favorabil şi să se asigure de neintervenţia celorlalte mari puteri.

„Asigurată pe plan internaţional, având garanţia neutralităţii Austro-Ungariei şi asentimentul celorlalte puteri, Rusia a început războiul”[32]. În aceste circumstanţe, diplomaţia românească a reluat demersurile pentru atingerea obiectivului fundamental: proclamarea independenţei de stat. Dat fiind contextul internaţional, diplomaţia românească a considerat că independenţa prin forţa armelor nu se putea realiza, datorită raportului de forţe dintre ţara noastră şi Imperiul Otoman, decât cu sprijinul unei mari puteri, în principal al Rusiei, şi în alianţă cu celelalte state din sud-estul Europei.[33] Adoptând această politică, guvernul român a încheiat la data de 4 aprilie 1877 la Bucureşti, cu doar câteva zile înainte de începerea ostilităţilor propriu-zise, convenţia româno-rusă referitoare la trecerea trupelor ruseşti pe teritoriul ţării noastre; în urma acestei convenţii, prin măsurile şi posibilităţile oferite armatei ruseşti de a trece nestingherită prin România, ţara noastră s-a angajat activ în desfăşurarea evenimentelor din Balcani, ajungându-se în final la o stare de război cu Poarta.

„La 27 aprilie, armatele Rusiei intrară în ţară, iar la 9 mai s-a proclamat independenţa României. În Austro-Ungaria, vestea a fost primită cu sentimente şi reacţii diferite: binevoitoare de către Andrassy la Viena, puternic ostile la Budapesta de către guvernul maghiar prezidat de contele Kalman Tisza”[34]. Adevăratele obiective şi reala natură a raporturilor româno-austro-ungare sunt puse în evidenţă de numeroase documente, între care, conţinând informaţii importante, trebuie menţionat un raport trimis de Ion Bălăceanu, din Viena, chiar în ziua de 9 mai 1877.[35] În legătură cu rolul determinant pe care monarhia bicefală îl putea avea asupra evoluţiilor viitoare ale României, Ion Bălăceanu opta pentru a se da dovadă de un tact deosebit în relaţiile cu Andrassy, întrucât el putea fi primul care va recunoaşte independenţa ţării noastre. În caz

[30] *Ibidem*, p. 60.
[31] Ion Agrigoroaiei, *op. cit.*, p. 268.
[32] *Ibidem*, p. 270.
[33] Nicolae Ciachir, *op. cit.*, pp. 176-177.
[34] *Reprezentanţele diplomatice ale României*…, p. 182.
[35] Corneliu-Mihail Lungu, *op. cit.*, p. 61.

BDD-A23176 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:37 UTC)

contrar, se putea pierde acest important sprijin. Alte aspecte sunt puse în lumină şi de raportul diplomatic din 18 mai 1877, „anume că declararea independenţei noastre era prevăzută de multă vreme pentru ca să fi produs aici o prea vie impresie”[36]. În pofida tuturor acestor reacţii, diplomaţia română era interesată dacă Austro-Ungaria avea să ofere sprijinul ei României în cadrul viitorului Congres de pace care se prefigura. „Diplomaţia românească ajunsese la concluzia că eforturile politicienilor vremii trebuiau îndreptate nu atât în direcţia determinării Austro-Ungariei de a recunoaşte independenţa, cât, mai cu seamă, în scopul obţinerii sprijinului său, socotit de mare importanţă pentru influenţarea celorlalte puteri, ceea ce se va dovedi necesar, îndeosebi, după Congresul de la Berlin”[37]. Cu toate acestea, „nodul gordian al raporturilor româno-austro-ungare”[38] era reprezentat de problema emancipării românilor aflaţi sub stăpânirea dualistă. Pentru limitarea legăturilor permanente dintre români, dar mai ales a puternicei influenţe exercitate de evenimentele şi pregătirile de război ce aveau loc dincolo de Carpaţi, autorităţile austro-ungare au apelat la măsuri speciale, atât la nivel militar, cât şi la nivel politic sau diplomatic. De exemplu, o atenţie deosebită a fost acordată mişcărilor de trupe efectuate în România, precum şi pregătirilor pentru trecerea Dunării. „Întreaga evoluţie a relaţiilor româno-austro-ungare în perioada premergătoare cuceririi independenţei a fost marcată, dincolo de interesele economice ale celor două părţi, de nuanţele politice, care au gravitat în jurul situaţiei românilor aflaţi sub stăpânirea monarhiei dualiste. Grija firească şi sprijinul acordat de românii de la est de Carpaţi fraţilor lor bănăţeni, ardeleni ori bucovineni, au provocat reacţii din cele mai dure la Viena şi Budapesta, urmările lor afectând relaţiile cu România pe tot parcursul evoluţiei lor”[39]. În vâltoarea acestor evenimente, ceea ce surprindea consta în faptul că la informarea pe care o face Ion Bălăceanu către guvernul austriac la data de 20 iulie în legătură cu hotărârea guvernului român de a participa la luptele balcanice „pentru ca independenţa să primească <botezul sângelui>”[40], Andrassy afirma că Austro- Ungaria nu se opune nici direct, nici indirect, considerând că România a devenit o ţară independentă. La doar câteva zile, Andrassy sfătuia ca trecerea Dunării de către trupele române să se facă cu prudenţă şi numai dacă este necesară pentru evoluţia evenimentelor.

Interesată din cauza Bosniei şi a Herţegovinei, ca Rusia să câştige războiul, Austro-Ungaria nu s-a opus trecerii armatei române peste Dunăre, iar presa austriacă, spre deosebire de cea maghiară, a avut adeseori menţiuni elogioase pentru contribuţia ei. După zdrobirea armatei turceşti şi după începerea tratativelor de armistiţiu, Andrassy, în dorinţa de a-şi apropia şi mai mult România şi de a o sustrage influenţei ruseşti, a fost cel dintâi care a sfătuit guvernul român de a încerca să facă „recunoscută independenţa sa nu numai ca un fapt împlinit, ci chiar în mod formal, prin modificarea tratatului de la Paris”[41]. Andrassy recunoştea totodată şi dreptul ţării de a lua parte la conferinţa de pace care va hotărî asupra intereselor româneşti, considerând că era discutabilă participarea reprezentanţilor români care nu au fost prezenţi la Conferinţa de la Paris. Aluziile făcute de către Andrassy cu privire la dreptul României de a participa la conferinţa de pace, ca şi cele mai vechi, cu privire la Dobrogea, derivau din aranjamentele anterioare izbucnirii războiului, făcute între guvernele de la Viena şi Petersburg prin acordul de la Reichstadt (1876), aranjamente prin care fruntaria de răsărit a României urma să fie modificată, anulându-se

[36] Corneliu-Mihail Lungu, *Problema Transilvaniei şi relaţiile României cu Austro-Ungaria (1876-1886)*, Cluj-Napoca, 1998, p. 105.
[37] *Ibidem*, p. 106.
[38] Idem. *Relaţiile româno-austro-ungare*…, p. 64.
[39] *Ibidem*, p. 67.
[40] *Reprezentanţele diplomatice ale României*…, p. 183.
[41] *Ibidem*, p. 184.

BDD-A23176 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:37 UTC)

prevederile tratatului de la Paris şi oferindu-ni-se în schimb Dobrogea, care era de fapt un vechi teritoriu românesc. Austro-Ungaria ar fi vrut însă, ca noi să respingem aceste aranjamente pentru a provoca astfel dificultăţi Rusiei.[42]

În toiul tuturor acestor evenimente şi ca urmare a insistenţelor autorităţilor ţariste, a fost semnat un prim tratat de pace la San Stefano la data de 19 februarie/3 martie 1878, dată festivă în istoria Rusiei moderne, întrucât corespundea zilei urcării pe tron a ţarului Alexandru al II-lea. Tratatul de la San Stefano cuprindea un număr de 29 de articole şi prevedea recunoaşterea independenţei României, Serbiei şi Muntenegrului, precum şi crearea unui mare principat autonom al Bulgariei, cu ieşire la Marea Neagră şi la Marea Egee. „Cu toate acestea, documentele timpului arată că dintre statele angrenate în conflict numai Muntenegrul şi noul principat autonom bulgar erau mulţumite de stipulaţiile tratatului de la San Stefano. România şi Serbia, deşi li se recunoştea independenţa de stat, protestează totuşi împotriva tratatului, socotind că interesele lor în ansamblu, le-au fost lezate. Grecia era de asemenea profund nemulţumită, deoarece tratatul o ocolise, iar crearea unei Bulgarii mari vecine o socotea o catastrofă”[43]. La doar trei zile de la semnarea tratatului de la San Stefano, Andrassy a cerut convocarea unui congres european al Marilor Puteri care să revizuiască tratatul iniţial. Diplomaţia vieneză, pe lângă indignarea provocată de nerespectarea înţelegerii secrete de la Budapesta, era deranjată de crearea unui mare stat în Balcani, deoarece acesta i-ar fi afectat interesele în această regiune.[44] Conducătorii români au fost de acord cu cererea de revizuire a tratatului de la San Stefano; de data aceasta, românii au plecat de pe aceeaşi poziţie cu Austro-Ungaria şi cu puterile occidentale.[45]

Se ajungea astfel la convocarea unui congres european pe 13 iunie 1878, la Berlin, sub conducerea lui Bismarck. Participau Rusia şi Turcia ca părţi beligerante, precum şi Anglia, Franţa, Germania, Austro-Ungaria.[46] La data de 19 iunie/1 iulie 1878 era înscrisă discutarea chestiunilor privitoare la România; expunerea punctelor de vedere în legătură cu articolele din tratatul de la San Stefano urma să se facă de către primul-ministru Ion C. Brătianu şi de către ministrul de externe Mihail Kogălniceanu. „Cu această ocazie, Mihail Kogălniceanu a prezentat memoriul guvernului român, care cuprindea următoarele cereri: <nici o părticică din teritoriu să nu se dezlipească. România să nu servească armatelor ruse ca drum de trecere. Principatul României, în puterea drepturilor sale seculare, ia din nou în stăpânire insulele Dunării şi gurile Dunării, cu Insula Şerpilor. România să primească o despăgubire proporţională cu forţele ce a adus în luptă. Recunoaşterea independenţei României şi declararea neutralităţii sale”[47]. Ca urmare a dezbaterilor, congresul de la Berlin a decis următoarele: „a confirmat recunoaşterea României, Serbiei şi Muntenegrului; a acordat Rusiei cele trei judeţe din Sudul Basarabiei; a hotărât că Dobrogea, insulele din Delta Dunării şi Insula Şerpilor revin României; se crea principatul autonom al Bulgariei la nord de Balcani; Bosnia şi Herţegovina intrau sub administrarea Austro-Ungariei; Ciprul revenea Angliei; Rusia primea Batumi şi alte părţi din Caucaz”[48]. Ceea ce este necesar de menţionat este faptul că Marile Puteri nu s-au opus recunoaşterii independenţei României, dar au condiţionat-o de aplicarea articolelor 44 şi 45 ale tratatului de la Berlin, adică

[42] *Ibidem*, pp. 184-185.
[43] Nicolae Ciachir, *op. cit.*, pp. 178-179.
[44] Idem, *Marile Puteri şi România…,* p. 98.
[45] Keith Hitchins, *op. cit.*, p. 66.
[46] Vlad Constantin, *Relaţiile internaţionale în istoria modernă,* Editura Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti, 2001, p. 159.
[47] Lupu Corvin, *Istoria relaţiilor internaţionale,* Editura Institutului European, Iaşi, 2003, pp. 100-101.
[48] Ion Diaconu, *Relaţiile internaţionale în epocile modernă şi contemporană,* Editura Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti, 2008, p. 70.

BDD-A23176 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:37 UTC)

acordarea drepturilor politice şi civile tuturor locuitorilor României, precum şi accesul în funcţii publice a acestora. Articolul 45 era privitor la schimbările teritoriale cerute de Rusia. În aceste condiţii, se poate afirma faptul că tratatul de la Berlin a reprezentat un moment important pentru evoluţia relaţiilor internaţionale, ducând la „o nouă regrupare a statelor europene”[49].

Având în vedere noua configuraţie europeană creată de Congresul de la Berlin, era absolut firesc ca diplomaţia românească să-şi concentreze întregul arsenal de mijloace pentru a determina Marile Puteri să recunoască independenţa.[50] Reacţiile Marilor Puteri au fost variate. În ceea ce priveşte monarhia bicefală, guvernul austro-ungar „a hotărât să-şi arate <bunăvoinţa> faţă de ţara noastră şi să nu aştepte recunoaşterea independenţei României până la aplicarea articolelor 44 şi 45. Contele Andrassy l-a înştiinţat pe agentul diplomatic român la Viena, Ion Bălăceanu, că guvernul ţării sale consideră recunoaşterea de către guvernul român a principiului egalităţii tuturor locuitorilor României şi dorinţa exprimată de guvernul român de a-l aplica cu ajutorul Camerelor, ca temeiuri suficiente pentru a nu mai întârzia recunoaşterea independenţei României”[51]. Se părea că la Viena, lucrurile se desfăşurau în conformitate cu dorinţele guvernului român. Contele Andrassy, care considerase iniţial chestiunea titlului de „alteţă regală” drept „delicată” a decis în cele din urmă să vină în întâmpinarea cererii înaintate de guvernul român. El este cel care îl sfătuieşte pe Carol să-şi ia printr-un decret titlul de „alteţă regală”, titlu pe care urma să-l comunice Puterilor Centrale printr-o notă diplomatică şi care urma să fie recunoscut imediat de către Austro-Ungaria. Gestul monarhiei austro-ungare trebuia să demonstreze încă o dată bunăvoinţa manifestată faţă de noul stat independent România. Trebuie menţionat, totodată, că Austro-Ungaria a fost prima mare putere care, „la 11/23 septembrie 1878, a admis ridicarea agenţiei române la rangul de legaţie, Ion Bălăceanu fiind numit de către domnitorul Carol I ca trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al României la Viena. La 14/26 octombrie 1878, Ion Bălăceanu anunţa în ţară că împăratul Austro-Ungariei l-a primit în noua sa calitate, <în felul cel mai graţios şi mai binevoitor> şi că a lăudat tactul politic de care a dat dovadă guvernul român în ultimele evenimente”[52]. Guvernul austro-ungar l-a înştiinţat pe Ion Bălăceanu că la Bucureşti în postul de trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Austro-Ungariei intenţiona să-l trimită pe contele Ladislau Hoyos; „la 21 octombrie/2 noiembrie 1878, trimisul extraordinar şi ministrul plenipotenţiar al Austro-Ungariei a fost primit la Palat cu întregul personal al Legaţiei şi a remis lui Carol I scrisorile sale de acreditare în noua sa calitate. În semn de preţuire faţă de Austro-Ungaria, domnitorul Carol a remis împăratului cea mai înaltă decoraţie românească-Marea Cruce a Ordinului Steaua României-“[53].

În evoluţia evenimentelor de după Congresul de la Berlin, prima jumătate a anului 1879 a avut un rol important, în măsura în care au fost reglementate numeroase probleme practice în relaţiile româno-austro-ungare. „Este vorba, în primul rând, de lărgirea legăturilor pe căile ferate între cele două ţări. În ianuarie 1879 s-a hotărât joncţiunea liniilor ferate româno-austro-ungare pe porţiunea Predeal-Braşov şi construcţia în comun a gării Predeal”[54]. Noile măsuri avantajau ambele ţări, dar mai ales Austro-Ungaria, care îşi putea trimite cu uşurinţă pe noi căi produsele

[49] Emil Diaconescu, *România şi Marile Puteri după Congresul de la Berlin până la 1914*, Institutul Grafic „Presa Bună”, Iaşi, 1937, p. 4.
[50] Corneliu-Mihail Lungu, *op. cit.*, pp. 115-116.
[51] Gheorghe-Nicolae Cazan, Şerban Rădulescu-Zoner, *România şi Tripla Alianţă-1878-1914*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 33.
[52] Iulian Cârţână, *Relaţiile internaţionale ale României în epoca modernă*, Editura Cartea Universitară, Bucureşti, 2006, pp. 233-234.
[53] Gheorghe-Nicolae Cazan, Şerban Rădulescu-Zoner, *op. cit.*, p. 38
[54] *Ibidem*, p. 38.

BDD-A23176 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:37 UTC)

sale industriale. Baronul Haymerle şi ambasadorul austro-ungar la Paris au intervenit pe lângă guvernul francez în vederea recunoaşterii independenţei României, dar francezii au respins această intervenţie. Totodată, guvernul german a fost iritat de faptul că Italia recunoscuse independenţa României, luând în considerare modificarea articolului 7 din Constituţie. Sub presiunile Marilor Puteri, România cedează şi adoptă la data de 26 ianuarie/6 februarie 1880 legea pentru „Cesiunea căilor ferate ale societăţii acţionarilor către statul român"; răscumpărarea căilor ferate s-a făcut în condiţii grele pentru ţara noastră, suma care trebuia plătită depăşind de peste trei ori capitalul investit de acţionarii străini. În urma adoptării acestei legi, guvernul român s-a adresat Austro-Ungariei pentru ca aceasta să intervină în vederea recunoaşterii independenţei României de către guvernele Germaniei, Angliei şi Franţei; „în textul stabilit în comun al Notei care urma să fie adresată la 20 februarie 1880 guvernului român de către reprezentanţii la Bucureşti ai celor trei puteri occidentale, deşi se arăta că guvernele în cauză nu consideră că articolul 7 revizuit al Constituţiei ar satisface întru totul exigenţele articolului 44, se exprima încrederea că guvernul român va da o aplicare liberală articolului 7 şi, în consecinţă, cele trei guverne recunoşteau Principatul României ca un stat independent cu care doreau să intre în raporturi diplomatice normale"[55]. Se poate afirma că din această perioadă începe să se contureze o apropiere politică mai strânsă între România şi Austro-Ungaria. Această atitudine adoptată de guvernul austro-ungar poate fi explicată, în primul rând, prin intenţia diplomaţiei vieneze de a-şi consolida stăpânirea la Dunărea de Jos şi de a contracara politica expansionistă a Rusiei în partea de sud-est a Europei. Totodată, atitudinea monarhiei poate fi explicată şi prin interesele de natură economică şi comercială, piaţa României jucând un rol important în exportul austro-ungar de produse industriale. Nu în ultimul rând, existau şi interese de natură politică, la Viena exploatându-se relaţiile tensionate româno-ruse; prin aceasta se urmărea atragerea României de partea monarhiei bicefale cu scopul neutralizării punctului de atracţie pe care noul stat independent îl constituia pentru lupta de emancipare a românilor din Imperiul Habsburgic, Transilvania, Banat şi Bucovina. Aceste interese politice s-au reflectat şi în discuţiile pentru transformarea României în regat; „la Viena, conducătorii austro-ungari au considerat că <momentul nu părea favorabil>. Această reţinere din partea Austro-Ungariei nu-şi avea explicaţia decât în conflictul româno-austro-ungar în chestiunea Dunării şi în teama Austro-Ungariei ca nu cumva regatul să întărească forţa de atracţie a României faţă de românii din Transilvania, Banat şi Bucovina"[56].

În concluzie, analizând natura relaţiilor româno-austro-ungare pe parcursul anilor 1875-1880, se poate observa că Austro-Ungaria şi-a asumat cu precădere rolul de mediator între celelalte puteri şi România; această postură a fost îndeplinită atât ca urmare a solicitărilor venite din partea guvernului de la Bucureşti, cât şi din proprie iniţiativă, determinată de interese de natură economică, comercială sau politică. Acţiunile diplomatice întreprinse de guvernul român şi soldate cu încheierea convenţiei comerciale au reprezentat doar o primă etapă în câştigarea concursului monarhiei dualiste de a sprijini obţinerea independenţei României. O a doua etapă este marcată de Congresul de la Berlin, care prin prevederile sale, impune o nouă ordine în sistemul relaţiilor internaţionale. În contextul obţinerii independenţei, România va încerca o nouă apropiere de Austro-Ungaria, al cărei scop era recunoaşterea independenţei şi de celelalte puteri, la intervenţia monarhiei dualiste. Este adevărat că statul român reuşeşte să atingă obiectivul fundamental-proclamarea şi recunoaşterea independenţei de stat cu concursul Austro-Ungariei, dar nu trebuie să ignorăm un aspect: pe tot parcursul demersurilor şi intervenţiilor întreprinse de

[55] *Ibidem*, pp. 45-46.
[56] *Ibidem*, *p.* 50.

BDD-A23176 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:37 UTC)

Austro-Ungaria, monarhia nu a uitat, nici un moment, să urmărească atingerea scopurilor sale, adică în schimbul sprijinului acordat să obţină cât mai multe avantaje.

Bibliografie:

1. *Reprezentanţele diplomatice ale României*, vol. I, Bucureşti, 1967
2. Agrigoroaiei, Ion, *România în relaţiile internaţionale. 1699-1939,* Iaşi, 1980
3. Cazan, Gheorghe-Nicolae, Rădulescu-Zoner, Şerban, *România şi Tripla Alianţă (1878-1914)*, Bucureşti, 1979
4. Cârţână, Iulian, *Relaţiile internaţionale ale României în epoca modernă*, Bucureşti, 2006
5. Ciachir, Nicolae, *Istoria relaţiilor internaţionale de la pacea westfalică (1648) până în contemporaneitate (1947)*, Bucureşti, 1998
6. Idem, *Marile Puteri şi România (1856-1947),* Bucureşti, 1996
7. Idem, *Războiul pentru independenţa României în contextul european (1875- 1878),* Bucureşti, 1977
8. Constantin, Vlad, *Relaţiile internaţionale în istoria modernă*, Bucureşti, 2001
9. Constantinescu, N. N., *Istoria economică a României*, vol. I, ediţia a II-a, Bucureşti, 1998
10. Corvin, Lupu, *Istoria relaţiilor internaţionale*, Iaşi, 2003
11. Diaconescu, Emil, *România la Congresul de la Berlin*, Iaşi, 1939
12. Idem, *România şi Marile Puteri după Congresul de la Berlin până în 1914*, Iaşi, 1937
13. Diaconu, Ion, *Relaţiile internaţionale în epocile modernă şi contemporană*, Bucureşti, 2008
14. Hitchins, Keith, *România,* Bucureşti, 1998
15. Ionaşcu, Ion, *Relaţiile internaţionale ale României în documente (1386- 1900)*, Bucureşti, 1971
16. Lungu, Corneliu-Mihail, *Problema Transilvaniei şi relaţiile României cu Austro-Ungaria (1876-1886),* Cluj-Napoca, 1998
17. Idem, *Relaţiile româno-austro-ungare*, Bucureşti, 2002
18. Mureşan, Maria, Mureşan, Dumitru, *Istoria economiei*, Bucureşti, 1998

BDD-A23176 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:37 UTC)